

คำนิยม : การทับศัพท์ภาษาอังกฤษในภาษาไทย

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัญชลี ทองเอม

ภาษาไทยของเรามีการยืมคำมาจากภาษาอังกฤษและภาษาต่างประเทศอื่น ๆ มาใช้เป็นจำนวนมาก การยืมคำมาใช้มี ๓ ลักษณะคือ การทับศัพท์ การแปลศัพท์ และการบัญญัติ ศัพท์ที่ส่วนมากใช้กันคือ การทับศัพท์ซึ่งมีมา ตั้งแต่อดีตเพราะอาจเกิดจากการเรียนรู้ เลียนแบบ การชิมชั๊บและบางครั้งใช้ด้วยความเคยชิน แต่ภายหลังราชบัณฑิตยสถานได้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้คำทับศัพท์ขึ้นมาซึ่งผู้เขียนจะกล่าวไว้ในบทความนี้

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหนังสือประชุมพงศาวดารเล่มที่ ๓๔ ภาคที่ ๖๑ เรื่อง ทูตฝรั่งเศสมายังรัตนโกสินทร์^๑ มีความตอนต้นกล่าวว่า ไทยได้เริ่มติดต่อกับอังกฤษตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ แต่เป็นการติดต่อกำขายตามธรรมดา ยังไม่มีการเจริญทางพระราชไมตรีแต่ประการใด จนกระทั่งไทยเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า สถาปบ้านเมืองระส่ำระสาย พวกฝรั่งเศสชาติต่างๆรวมทั้งอังกฤษพากันไปค้าขายกับเมืองอื่นชั่วระยะเวลาหนึ่ง ต่อมาในรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พระองค์ทรงนิยมทำการค้าขายกับจีนมากกว่าฝรั่ง ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ ๑) แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ฝรั่งเศสชาติที่เข้ามาติดต่อกับเมืองและถวายพระราชสาส์นคือ โปรตุเกส เพียงชาติเดียว จนถึงปีพุทธศักราช ๒๓๖๑ ตรงกับรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงได้มีทูตโปรตุเกสจากเมืองหมาเก๊าเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีอีก หลังจากนั้นมาอีก ๔ ปีคือในปีพุทธศักราช ๒๓๖๕ มาร์ควิส เฮสติงส์ (Marquis Hastings) ผู้สำเร็จราชการหัวเมืองอินเดียของอังกฤษจึงแต่งตั้งให้จอห์น ครอว์เฟิลด์^๒ (John Crawford ในจดหมายเหตุฯ ไทยเรียกว่า การะฝัด) เป็นผู้เชิญอักษรสาส์นและคุมเครื่องราชบรรณาการ เข้ามาถวายขอเจริญทางพระราชไมตรี ตกลงเรื่องการค้า

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ : ศศ.ม. (จารึกภาษาตะวันออก) มหาวิทยาลัยศิลปากร

๑ ประชุมพงศาวดารเล่ม ๓๔ ภาคที่ ๖๑ (ต่อ) - ๖๒) (พระนคร : องค์การค้าคุรุสภา , ๒๕๑๒.)
หน้า ๒๐๕-๒๑๐

๒ เป็นผู้รู้ภาษามลายู เดิมเป็นแพทย์รับราชการอยู่ที่เกาะหมาก ๓ ปีแล้วเป็นผู้เป็นผู้ว่าราชการชาวสยามยังอังกฤษ ยึดชาวไว้ระหว่างสงครามนโปเลียนในยุโรป

เป็นสำคัญ นับเป็นครั้งแรกที่ไทยเป็นไมตรีกับอังกฤษอย่างเป็นทางการ ดังที่สมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงบรรยายไว้ในพงศาวดาร เล่มที่ ๓๔ ภาคที่ ๖๒ เรื่องที่โปรตุเกสและอังกฤษมาขอเจริญทางพระราชไมตรี^๓ ความว่า

ทั้งสองฝ่ายพูดไม่เข้าใจกัน ในเวลานั้นไม่มีไทยที่พูดภาษาอังกฤษได้ อังกฤษก็ไม่มีที่พูดภาษาไทย ทั้งหนังสือและคำพูดต้องใช้แปลเป็นภาษาโปรตุเกสบ้าง ภาษามลายูบ้าง แล้วจึงแปลเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษอีกชั้นหนึ่ง^๔

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) ไทยกับอังกฤษเกิดเข้าใจผิดกันหลายเรื่อง เมื่ออังกฤษทำสงคราม จวนจะชนะพม่า ลอร์ด แอมเฮิสต์ (Lord Amhurst) ผู้สำเร็จราชการอินเดียของอังกฤษจึงแต่งตั้งให้ร้อยเอกเฮนรี เบอร์นี่ (Henry Burney ที่คนไทยสมัยนั้นเรียกว่า กะปิตัน หันตรี บารนี่) เป็นทูตเข้ามาเจรจาเพื่อทำหนังสือกับไทย เรื่องปัญหาทางการเมือง และเรื่องการค้าเป็นสำคัญ ทำให้เกิดสนธิสัญญาเบอร์นี่ ซึ่งทำขึ้น ๔ ภาษาคือ ไทย อังกฤษ โปรตุเกสและมลายู ส่วนสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดีแอนดรูว์แจ็กสัน (Andrew Jackson) ได้แต่งตั้งให้ นายเอ็ดมันด์ โรเบิร์ตส์ (Edmund Robert) เป็นทูตเข้ามาขอทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีและการค้าขายในทำนองเดียวกับหนังสือสัญญาที่ไทยทำกับอังกฤษ เมื่อครั้งร้อยเอกเฮนรี เบอร์นี่ หลังจากนั้นในปีพุทธศักราช ๒๓๕๓ สหรัฐอเมริกาได้ให้นายโจเซฟ บัลเลสตีย์ (Joseph Balestier) เข้ามาขอแก้หนังสือสัญญา ซึ่งเขียนเป็นภาษาไทย จีน อังกฤษและโปรตุเกส ส่วนทางอังกฤษ ได้ส่งเซอร์เจมส์ บรู๊ค (Sir James Brooke) เป็นทูตเข้ามาขอแก้หนังสือสัญญาเช่นกัน

ครั้นถึงสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ทรงรู้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี ทางอังกฤษทราบว่าพระองค์ทรงศึกษาภาษาอังกฤษและมีพระราชหฤทัยนิยมที่จะสมาคมกับฝรั่ง จึงได้แต่งตั้งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี โดยส่งเซอร์จอห์น เบวริง (Sir John Bowring) ซึ่งเป็นราชทูตอังกฤษคนแรกที่มาจากสำนักพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ คือ สมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย และต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาสยามานุกิจสยามมิตรมหาศ ส่วนไทยได้ส่งหม่อมราโชทัย (ม.ร.ว. กระจ่าง อิศรางกูร) ซึ่งปรากฏความในนิราศลอนดอนและจดหมายเหตุเรื่องราชทูตไทยไปอังกฤษ

๓ เล่มเดียวกัน. หน้า ๒๔๖

๔ สาสน์นั้นแปลเป็นภาษามลายูกำกับมาด้วยและไทยแปลจากภาษามลายูเป็นภาษาไทยอีกต่อหนึ่ง

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) เมื่อทรงพระเยาว์ ได้ศึกษาภาษาอังกฤษกับครูฝรั่งชื่อ นางแอนนา ลีโอโนเวนซ์ (Anna Leonowens) เป็นครูสอนลูกผู้ดีอยู่ที่สิงคโปร์^๕ ทรงศึกษาภาษาอังกฤษกับนางลีโอโนเวนซ์จนทรงผนวชเป็นสามเณร และต่อมาได้ทรงศึกษากับนายแซนด์เลอร์หรือ ที่คนไทยเรียกว่า หมอจันดล (Chandler) เป็นชาวอเมริกัน พระองค์สนพระทัยศึกษาจนแตกฉาน และพระองค์ทรงมีพระปรีชาในภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี

ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) พระองค์ทรงสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษ ในสมัยของพระองค์มีนักเรียนไทยไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ และสำเร็จการศึกษากลับมาเพิ่มจำนวน มากขึ้น ระยะเวลาที่มีนักเรียนไทยจำนวนมากได้ไปศึกษาและดูงานที่ประเทศต่างๆ ในยุโรปและอเมริกา ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ภาษาอังกฤษ เป็นสื่อกลางในการติดต่อกัน

จากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ชนชาติไทยกับชนชาติอังกฤษได้มีการติดต่อกันและความสัมพันธ์กันมานานตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา ค้นพบจากหลักฐานทางเอกสารที่หลงเหลือจากการถูกทำลายตั้งแต่คราวเสียกรุงศรีอยุธยาและหลักฐานการติดต่อกับอังกฤษอย่างเป็นทางการที่เกิดขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พบว่าการเขียนคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษในเอกสารต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นคำยืมมาจากภาษาอังกฤษมาใช้ในภาษาไทยและเริ่มมีประปรายจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจนขึ้น กล่าวคือ มีจำนวนคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษเพิ่มมากขึ้นและมีการพิมพ์หนังสือหัดพูดคำอังกฤษออกจำหน่ายดังปรากฏในส่วนโฆษณา ของหนังสือพิมพ์บางกอกเรคอร์ด (Bangkok Recorder) ของนายแพทย์แดนบีช บรัดเลย์ (Dan Beach Bradley หรือหมอบรัดเลย์) ระยะเวลาสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีศัพท์บัญญัติใช้กัน เพราะกาลสมัยและเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงมากขึ้นก็ยิ่งทำให้มีศัพท์บัญญัติออกมาใช้มากตามไปด้วย

ลักษณะของคำยืมและการใช้คำยืมตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๒-๖ เป็นระยะแรกๆ มีหลายลักษณะด้วยกัน^๖ ซึ่งคำยืมที่จะยกตัวอย่างนั้นเป็นคำที่ปรากฏตามหลักฐาน ในบทความนี้จะกล่าวพอเป็นสังเขป ดังนี้

^๕ พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๕ (พระนคร : โรงพิมพ์บริษัทรัฐภักดี, ๒๔๕๓.)

หน้า ๒๕-๒๖

^๖ วัลยา ช่างขวัญยืน “วิวัฒนาการของคำที่ไทยยืมมาจากภาษาอังกฤษ” รายงานผลการสัมมนาภาษาไทยกับสังคมไทย (กรุงเทพฯ : สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ๒๕๕๖.) หน้า ๒๒๑-๒๔๔

๑. การใช้คำทับศัพท์ที่มีเสียงเป็นภาษาไทย เป็นลักษณะแบบที่เรียกว่า การลากเข้าความ^๖ ได้แก่ ความพยายามที่จะทำให้คำยืมจากภาษาอังกฤษมีเสียงเป็นไทยๆ คือ มีพยางค์ใดพยางค์หนึ่งหรือทุกพยางค์มีเสียงตรงหรือใกล้เคียงกับคำที่มีใ้ช้อยู่ในภาษาไทย เพื่อให้จำคำยืม นั้นได้ง่ายและใช้ได้สะดวกตามลิ้นของคนไทย พบหลักฐานว่ามีปรากฏ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการยืมในด้านเสียง ไม่มียืมตัวเขียนเพราะในสมัยนั้นคนไทยยังไม่รู้ภาษาอังกฤษมากนักได้แก่ ชื่อเมือง ชื่อคน หรือชื่อตำแหน่ง ตัวอย่างเช่น

กะปิตัน หันตรี บารนี	(Captain Henry Burney)
การะไฟด	(Crawful)
เซอร์จัมบุรุก	(Sir James Brooke)
พุทเกต	(Portuguese)

๒. การใช้คำทับศัพท์ตามเสียงที่ได้ยินส่วนใหญ่เป็นคำที่คนไทยได้ฟังเสียงล่ามชาว มลายูหรือโปรตุเกสแปลทับศัพท์ว่าอย่างไรก็ใช้ตามอย่างนั้น โดยอาจปรับให้เข้ากับหูของคนไทย ซึ่งมีปรากฏในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) ตัวอย่างเช่น

เอมินราบัด (Edmund Robert)	เอนชะเนีย (Engineer)
เมืองอรัม (Europe)	เรือเมล์ (mail)
เมืองนิเชอแลนค์ (The Netherlands)	เสื่อราชแปดแดน (patent)

๓. การใช้คำทับศัพท์แบบเขียนตามรูปเสียงคล้ายคำเดิม การทับศัพท์แบบนี้เป็น ลักษณะการถ่ายตัวอักษร ส่วนมากไม่ใช้รูปวรรณยุกต์และอ่านออกเสียงของคำเดิมในภาษาอังกฤษ ไม่ผิดเพี้ยนไปมากเพราะเนื่องจากมีผู้รู้ภาษาอังกฤษมากขึ้น ขณะนั้นตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) ตัวอย่างเช่น

กัปตัน (captain)	แบงก์ (bank)
โปลิศแมน (policeman)	ปอปปูลาร์ (popular)
ออฟฟิเชอ (officer)	เอเจนต์ (agent)

๔. การใช้คำทับศัพท์แบบเขียนตามรูปแต่เสียงเพี้ยนจากคำเดิม ใช้วิธีเดียวกับข้อ ๓ แต่เสียงพยัญชนะต้นผิดเพี้ยนไปและความผิดเพี้ยนนี้เป็นไปอย่างมีระบบ ปรากฏในสมัย รัชกาลที่ ๔ - ๖ ตัวอย่างเช่น

๖ การลากเข้าความในหนังสือนิรุกติศาสตร์ ภาค ๒ หน้า ๑๖๕

เป็นสำคัญ นับเป็นครั้งแรกที่ไทยเป็นไมตรีกับอังกฤษอย่างเป็นทางการ ดังที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้พระยาสุรสีห์ (เจ้าพระยาสุรสีห์) ไปเจริญสัมพันธไมตรีกับอังกฤษที่เมืองแอมสเตอร์ดัม ประเทศฮอลแลนด์ เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๒๖๖ เรื่องที่โปรตุเกสและอังกฤษมาขอเจริญทางพระราชไมตรี^๓ ความว่า

ทั้งสองฝ่ายพูดไม่เข้าใจกัน ในเวลานั้นไม่มีไทยที่พูดภาษาอังกฤษได้ อังกฤษก็ไม่มีที่พูดภาษาไทย ทั้งหนังสือและคำพูดต้องใช้แปลเป็นภาษาโปรตุเกสบ้าง ภาษามลายูบ้าง แล้วจึงแปลเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษอีกชั้นหนึ่ง^๔

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) ไทยกับอังกฤษเกิดเข้าใจผิดกันหลายเรื่อง เมื่ออังกฤษทำสงคราม จวนจะชนะพม่า ลอร์ด แอมเฮสต์ (Lord Amhurst) ผู้สำเร็จราชการอินเดียของอังกฤษจึงแต่งตั้งให้ร้อยเอกเฮนรี เบอร์นี่ (Henry Burney ที่คนไทยสมัยนั้นเรียกว่า กะปิตัน หันตรี บารนี่) เป็นทูตเข้ามาเจรจาเพื่อทำหนังสือกับไทย เรื่องปัญหาทางการเมือง และเรื่องการค้าเป็นสำคัญ ทำให้เกิดสนธิสัญญาเบอร์นี่ ซึ่งทำขึ้น ๔ ภาษาคือ ไทย อังกฤษ โปรตุเกสและมลายู ส่วนสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดีแอนดรู แจ็กสัน (Andrew Jackson) ได้แต่งตั้งให้ นายเอ็ดมันด์ โรเบิร์ตส์ (Edmund Robert) เป็นทูตเข้ามาขอทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีและการค้าขายในทำนองเดียวกับหนังสือสัญญาที่ไทยทำกับอังกฤษ เมื่อครั้งร้อยเอกเฮนรี เบอร์นี่ หลังจากนั้นในปีพุทธศักราช ๒๓๕๓ สหรัฐอเมริกาได้ให้นายโจเซฟ บัลเลสเตียร์ (Joseph Balestier) เข้ามาขอแก้หนังสือสัญญา ซึ่งเขียนเป็นภาษาไทย จีน อังกฤษและโปรตุเกส ส่วนทางอังกฤษ ได้ส่งเซอร์เจมส์ บรู๊ค (Sir James Brooke) เป็นทูตเข้ามาขอแก้หนังสือสัญญาเช่นกัน

ครั้นถึงสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ทรงรู้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี ทางอังกฤษทราบว่าพระองค์ทรงศึกษาภาษาอังกฤษและมีพระราชหฤทัยนิยมที่จะสมาคมกับฝรั่ง จึงได้แต่งตั้งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี โดยส่งเซอร์จอห์น เบาริง (Sir John Bowring) ซึ่งเป็นราชทูตอังกฤษคนแรกที่มาจากสำนักพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ คือ สมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย และต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาสยามนุกิจสยามมิตรมหาศ ส่วนไทยได้ส่งหม่อมราโชทัย (ม.ร.ว. กระจ่าง อิศรางกูร) ซึ่งปรากฏความในนิราศลอนดอนและจดหมายเหตุเรื่องราชทูตไทยไปอังกฤษ

๓ เล่มเดียวกัน. หน้า ๒๔๖

๔ สาสน์นั้นแปลเป็นภาษามลายูกำกับมาด้วยและไทยแปลจากภาษามลายูเป็นภาษาไทยอีกต่อหนึ่ง

อักษรอังกฤษ	เสียง	อักษรไทยสมัยก่อน	เสียง	อักษรไทยปัจจุบัน	เสียง
c	/kh/	ก	/k/	ค	/kh/
		คอนเซอร์เวตีฟ (conservative)		คอนเซอร์เวตีฟ	
		โอเวอร์โค้ด (overcoat)		โอเวอร์โค้ด	

อักษรอังกฤษ	เสียง	อักษรไทยสมัยก่อน	เสียง	อักษรไทยปัจจุบัน	เสียง
g	/g/	ก	/kh/	ก	/k/
		แก๊ส (gas)		แก๊ส	
		กูดโฮป (Good Hope)		กูดโฮป	
		ออร์แกน (organ)		ออร์แกน	

อักษรอังกฤษ	เสียง	อักษรไทยสมัยก่อน	เสียง	อักษรไทยปัจจุบัน	เสียง
t	/th/	ต	/t/	ท	/th/
		ทัวร์ิสต์ (tourist)		ทัวร์ิสต์	
		เทนนิส (tennis)		เทนนิส	

อักษรอังกฤษ	เสียง	อักษรไทยสมัยก่อน	เสียง	อักษรไทยปัจจุบัน	เสียง
p	/ph/	ป	/p/	พ	/ph/
		พาสเอกซามิเนชัน (pass examination)		พาสอิกแซมมิเนชัน	
		เอมไพร์ (empire)		เอมไพร์	
		รีพับลิก (republic)		รีพับลิก	

การที่คนไทยสมัยก่อนใช้อักษรไทยแทนอักษรภาษาอังกฤษอย่างเป็นระบบตามที่กล่าวมา เนื่องจากการกำหนดการถ่ายตัวอักษรสมัยนั้นว่า พยัญชนะรูปใดของภาษาอังกฤษตรงกับพยัญชนะรูปใดในภาษาไทยจึงถือกันมาเป็นแบบฉบับซึ่งคนรุ่นเก่าในสมัยปัจจุบัน (อายุ ๘๐ปีขึ้นไป) บางคนก็ยังออกเสียงคำภาษาอังกฤษด้วยสำเนียงดังกล่าวข้างต้นอยู่บ้าง

๕. การใช้คำศัพท์และเขียนคำไทยที่มีความหมายตรงกันกำกับไว้ ลักษณะนี้เกิดจากผู้ที่มีความรู้จากการศึกษาภาษาอังกฤษมากขึ้น ตัวอย่างเช่น

โฮเทล คือ ตึกสำหรับให้คนเช่าอาศัยและขายข้าวปลาอาหาร

ปาลิเมนต์ ที่ประชุมใหญ่

โพลิติกัลปาดี้ คือ พวกคิดราชการมีความเห็นต่างกันสำหรับที่จะได้ทานกันและกัน

ไลบารี หรือ ห้องสมุด
คิวไลซ์ หรือ รุ่งเรือง

๖. การใช้ศัพท์บัญญัติและมีคำภาษาอังกฤษอยู่ในเครื่องหมายขลิติด (วงเล็บ) การใช้คำทับศัพท์ตามลักษณะ ๕ ประการที่กล่าวมาแล้วนั้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นสมัยที่มีการใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษในภาษาเขียนมากที่สุดและปรากฏว่ามีศัพท์บัญญัติภาษาไทยใช้แล้ว ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีคำศัพท์บัญญัติใหม่เกิดมากขึ้นและคำที่บัญญัติจึงต้องมีคำภาษาอังกฤษซึ่งอยู่ในเครื่องหมายวงเล็บต่อมาข้างหลัง ตัวอย่างเช่น

เจ้าพนักงาน แทน ออฟฟิเชอ (office)
 สถานายก แทน เปรสิเดนต์ (president)
 กรรมสัมปาทิก แทน คอมมิตี (committee)
 ฝ่ายตรงกันข้าม แทน ออปโปสิชัน (opposition)
 ความเฉลียวฉลาด แทน คอมมอนเซนส์ (common sense)
 บรรณาธิการ แทน เอดิเตอร์ (editor)
 ชาติ แทน เนชัน (nation)

ในเรื่องการใช้ศัพท์บัญญัติมีมากขึ้นและใช้แพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน อาจมีการปรับเปลี่ยนไปบ้างตามความเจริญของสังคมและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นด้วย

ข้อสังเกต คำทับศัพท์ที่เคยใช้ในสมัยก่อนบางคำได้ยกเลิกการใช้ไปแล้ว แต่อาจมีบุคคลบางกลุ่มในวงวิชาการที่ยังนิยมใช้คำเหล่านั้นในรูปแบบของการทับศัพท์อยู่ถึงแม้จะมีศัพท์บัญญัติขึ้นใช้ก็ตามและคำบางคำมีการเปลี่ยนแปลงไปตามหลักเกณฑ์ที่ราชบัณฑิตกำหนดไว้ ตัวอย่างเช่น

คำทับศัพท์	คำภาษาอังกฤษ	คำไทยที่ใช้ในปัจจุบัน
คอมมิตี	committee	กรรมการ
ทัวร์ิสต์	tourist	นักท่องเที่ยว
โพลิศแมน	policeman	ตำรวจ
แมมเบอ	member	สมาชิก

๘ วัลยา วิมุกตะสพ “การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ สำนวนและลำดับของคำในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๓.) หน้า ๑๘๖ - ๑๘๐

ยูนิเวอร์ซิตี	university	มหาวิทยาลัย
รีพับลิก	republic	สาธารณรัฐ
เอมไพร์	empire	จักรวรรดิ
ออฟฟิศ	office	สำนักงาน
	ฯลฯ	

ในปีพุทธศักราช ๒๔๘๒ สำนักนายกรัฐมนตรีและราชบัณฑิตยสถานได้มีประกาศเรื่อง การถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน กำหนดตัวพยัญชนะและสระไทยว่าควรเขียนตรงกับตัวอักษรโรมันตัวใดบ้างจึงทำให้มีหลักเกณฑ์ในการเขียนคำยืมมาจากภาษาอังกฤษและเป็นที่ยอมรับว่าเป็นทางราชการ

ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ ราชบัณฑิตยสถานได้ตีพิมพ์ พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานออกจำหน่าย ปรากฏว่าได้รวบรวมคำภาษาอังกฤษเข้าไว้ในพจนานุกรมประมาณ ๖๐ คำ โดยวงเล็บอักษร (อ) ไว้ท้ายคำยืมนั้น ตัวอย่างเช่น

ก๊าด น.	เรียกน้ำมันชนิดหนึ่งที่ใช้ตามตะเกียงว่า น้ำมันก๊าด (อ. Kerosene)
เชิ้ต น.	เสื้อชั้นในชนิดหนึ่ง (อ. Shirt)
ฟิล์ม [ฟิลม] น.	วัตถุใช้แทนกระจกสำหรับถ่ายรูป. (อ.)
ฟุต น.	มาตราวัดอังกฤษ ๑๒ นิ้ว อังกฤษเป็น ๑ ฟุต. (อ.) ฟุตบอล น. ลูกกลมที่ใช้เตะ เป็นกีฬาแข่งขัน (อ.)

ฯลฯ

นอกจากการใช้คำทับศัพท์ที่เป็นทางการแล้ว ยังมีการใช้คำทับศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอื่นๆ เช่น การเรียกชื่อของใช้ ชื่อสินค้า ชื่อกีฬา ชื่อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ชื่ออาหาร ตลอดจนชื่อดารารายยนตร์หรือแม้แต่ศัพท์สแลงก็มี การใช้ลักษณะนี้ใช้อย่างไม่ประณีตและใช้กันอย่างแพร่หลาย ได้แก่

- การตั้งชื่อเพื่อบอกประเภทของสินค้าหรือประเภทของร้าน ตัวอย่างเช่น

เทลเลอร์ หรือ แมนช็อป	ร้านตัดเสื้อกางเกงผู้ชาย
เฟอร์นิเจอร์ หรือ เฟอร์นิเจอร์	ร้านขายและทำเฟอร์นิเจอร์
เบเกอร์รี่	ร้านขายขนมปัง ขนมเค้ก คุกกี้
เซอร์วิส	ปั้มน้ำมัน หรือ อุ้ซ่มรด
คลินิค	ร้านหมอ
โฟโต	ร้านถ่ายรูป

ฯลฯ

- การใช้คำภาษาอังกฤษของนักศึกษาตามสถาบันต่างๆ เช่น โซเชียล (social) ดีไซน์ (design) กู๊ดไนท์ (good night) เทสต์ (test) ฟรี (free) เป็นต้น

- การใช้เป็นศัพท์แสลง (slang) เช่น ออฟไชด์ ซีเรียล^๕ ยากส์ มันส์ เป็นต้น

การใช้คำยืมด้วยการใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษมีอิทธิพลต่อภาษาไทยและคนไทยอย่างมาก นับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันและยังเพิ่มจำนวนมากขึ้นในทุกสาขาอาชีพ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา เพราะนอกจากภาษาอังกฤษแล้วยังมีภาษาต่างประเทศอื่นๆ เข้ามาในประเทศไทยอีกมากมายและใช้กันอย่างแพร่หลาย

ดังนั้นในปีพุทธศักราช ๒๕๓๒ และ ๒๕๓๕ สำนักนายกรัฐมนตรีจึงมีประกาศเรื่อง หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาอังกฤษ และหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี สเปน รัสเซีย ญี่ปุ่น อาหรับและมลายู สรุปความว่าในการบัญญัติศัพท์นั้นบางครั้งไม่สามารถ หากำไทยมาใช้ให้ตรงตามความหมายที่ต้องการจึงต้องใช้วิธีทับศัพท์ เช่น ชื่อคน ชื่อสถานที่ และหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียว ยังไม่เพียงพอแก่การใช้เขียนทับศัพท์ จึงกำหนดหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาต่างประเทศเพิ่มอีก ๘ ภาษา เพื่อใช้เฉพาะแต่ละภาษา

ในบทความนี้จะนำเสนอเฉพาะหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาอังกฤษเท่านั้น
หลักเกณฑ์การทับศัพท์^{๑๐} มีดังนี้

๑. การทับศัพท์ให้ถอดอักษรในภาษาเดิมพอควรแก่การแสดงที่มาของรูปศัพท์และให้เขียนในรูปที่อ่านได้สะดวกในภาษาไทย
๒. การวางหลักเกณฑ์ได้แยกกำหนดหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาต่างๆแต่ละภาษาไป
๓. คำทับศัพท์ที่ใช้กันมานานจนถือเป็นคำไทยและปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานแล้วให้ใช้ต่อไปตามเดิม เช่น ช็อกโกแลต, ช็อกโกแลต เช็ด แก๊ซ แก๊ส
๔. คำวิสามานยนามที่ใช้กันมาแล้ว อาจใช้ต่อไปตามเดิม เช่น

Victoria	วิกตอเรีย
Louis	หลุยส์
Cologne	โคโลญ

๕ คำนี้เป็นศัพท์ผสมระหว่างภาษาอังกฤษกับภาษาไทยว่า serious กับ เครียด เป็นคำไทยที่ยืมลักษณะไวยากรณ์ของภาษาอังกฤษมาผสมโดยเติม s แสดงว่าเป็นพหูพจน์หรือแสดงความหมายว่า มากกว่า ความหมายธรรมดาประจำคำ

๑๐ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๐๖ ตอนที่ ๑๕๓ (๑๔ กันยายน ๒๕๓๒.) หน้า ๔๔๐

๕. ศัพท์วิชาการซึ่งใช้เฉพาะกลุ่ม ไม่ใช่ศัพท์ทั่วไป อาจเพิ่มหลักเกณฑ์ขึ้นตาม ความจำเป็น

หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาอังกฤษ^{๑๑} สรุปได้ดังนี้

๑. สระและพยัญชนะให้ถอดตามการออกเสียง โดยเทียบตารางสระและพยัญชนะภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ (ดูตารางเทียบในเรื่องคำที่เขียนทับศัพท์จากภาษาต่างประเทศของราชบัณฑิตยสถาน)

๒. การใช้เครื่องหมายทัณฑฆาต (ตัวการ์นต์) เมื่อพยัญชนะตัวที่ไม่ต้องออกเสียงคำหรือพยางค์ที่ตัวสะกดมีพยัญชนะตามหลายตัวให้ใส่ทัณฑฆาตที่ตัวสุดท้าย เช่น

horn	=	ฮอร์น	windsor	=	วินด์เซอร์
world	=	เวิลด์	okhotsk	=	โอค็อตสก์
Barents	=	แบเร็นตส์	quartz	=	ควอตซ์

๓. การใช้ไม้ไต่คู้ ใช้ในกรณีเพื่อให้เห็นแตกต่างจากคำไทยและช่วยให้ผู้อ่านแยกพยางค์ได้ถูกต้อง เช่น

log	=	ล็อก	center*	=	เซ็นเตอร์
taxi *	=	แท็กซี่	cock-tail*	=	ค็อกเทล
sign *	=	เซ็น (ชื่อ)	block*	=	บล็อก

๔. การใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์^{๑๒} การเขียนคำทับศัพท์ไม่ต้องใส่เครื่องหมายวรรณยุกต์ยกเว้นในกรณีที่คำนั้นมีเสียงซ้ำกับคำไทยจนอาจทำให้เกิดความสับสน เช่น

coke	=	โค้ก	coma	=	โคมา
proof*	=	ปรูฟ	fashion*	=	แฟชั่น
note*	=	โน้ต	brandy*	=	บรันดี

๑๑ เล่มเดียวกัน หน้า ๔๔๑- ๔๔๘

๑๒ การใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ มักจะมีปัญหาในการสะกดเป็นภาษาไทย โดยเฉพาะเรื่องการใส่วรรณยุกต์ เนื่องจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ไม่มีวรรณยุกต์ คำภาษาอังกฤษจึงเป็นคำที่ไม่มีเสียงวรรณยุกต์กำกับ ส่วนภาษาไทยเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์ คำในภาษาไทยทุกคำจะต้องมีวรรณยุกต์กำกับอยู่ด้วยเสมอ เมื่อจะสะกดคำภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยจึงต้องใช้วรรณยุกต์ให้ถูกต้องตามอักขรวิธีของไทย เช่น shirt เขียน เซ็ต (รูปวรรณยุกต์โท ออกเสียงเป็นเสียงตรี) เป็นต้น

๕. เกี่ยวกับพยัญชนะซ้อน (double letter) คำที่มีพยัญชนะซ้อนเป็นตัวสะกด ถ้าเป็นศัพท์ทั่วไปให้ตัดออกหนึ่งตัว เช่น

football = ฟุตบอล

ถ้าเป็นศัพท์วิชาการหรือวิสามานามให้คงไว้ทั้ง ๒ ตัวและใส่เครื่องหมายทัณฑฆาตไว้ที่พยัญชนะตัวท้าย เช่น

cell = เซลล์

James Watt = เจมส์ วัตต์

stuff* = สตัฟฟ์

roulette* = รูเล็ตต์

ถ้าพยัญชนะซ้อนอยู่กลางศัพท์ให้ถือว่า พยัญชนะซ้อนตัวแรกเป็นตัวสะกดของพยางค์หน้าและพยัญชนะซ้อนตัวหลังเป็นพยัญชนะของพยางค์ต่อไป เช่น

pattern = แพตเทิร์น

Missouri = มิสซูรี

broccoli = บรอกโคลี

office* = ออฟฟิศ

๖. คำที่ตัวสะกดของพยางค์หน้าออกเสียงเป็นพยัญชนะต้นของพยางค์ตัวต่อไปให้ถือหลักเกณฑ์ดังนี้

ถ้าสระของพยางค์หน้าเป็นเสียงสระ อะ เมื่อทับศัพท์ต้องใช้รูปไม้หันอากาศและให้ซ้อนพยัญชนะตัวสะกดของพยางค์หน้าเข้าอีกหนึ่งตัวเพื่อเป็นพยัญชนะต้นของพยางค์ต่อไป เช่น

couple = คัปเปิล

double = ดับเบิล

ถ้าสระของพยางค์หน้าเป็นสระอื่นๆให้เขียนทับศัพท์ตามรูปพยัญชนะภาษาอังกฤษโดยไม่ต้องซ้อนพยัญชนะ เช่น

California = แคลิฟอร์เนีย

general = เจนอรัล

Silicon* = ซิลิคอน

dinosaur* = ไดโนเสาร์

ถ้าเป็นคำที่เกิดจากการเติมปัจจัยเช่น _er, _ing, _ic, _y การทับศัพท์ให้ซ้อนพยัญชนะตัวสะกดของพยางค์ต้นอีกหนึ่งตัว เช่น

sweater = สเวตเตอร์

booking = บุกกิง

snoopy = สนูปปี้

setting* = เซตติง

๗. คำประสมที่มีเครื่องหมายยัติภังค์ (hyphen) ให้ทับศัพท์โดยเขียนติดต่อกันไป เช่น

cross-stitch = ครอสสตีตช์

class-room* = คลาสรูม

ยกเว้นในกรณีที่เป็นศัพท์วิชาการหรือวิสามานาม เช่น

cobalt-60 = โคบอลต์-๖๐

McGraw-Hill = แมกกรอว์-ฮิลล์

๘. คำประสมซึ่งในภาษาอังกฤษเขียนแยกกัน เมื่อทับศัพท์ให้เขียนติดกัน เช่น

calcium carbonate	=	แคลเซียมคาร์บอเนต
night club	=	ไนต์คลับ
New Guinea	=	นิวกินี

๙. คำคุณศัพท์ที่มาจากคำนาม ซึ่งมีปัญหาว่าจะทับศัพท์ในรูปคำนามหรือคำคุณศัพท์นั้น ให้ถือหลักเกณฑ์ดังนี้

ถ้าคำคุณศัพท์นั้นมีความหมายเหมือนคำนามหรือความหมายว่า “เป็นของ” หรือ “เป็นเรื่องของ” คำนามนั้นให้ทับศัพท์ในรูปของคำนาม เช่น

hyperbolic curve	=	ส่วนโค้งไฮเพอร์โบลา
electronic charge	=	ประจุอิเล็กทรอนิกส์
focal length	=	ความยาวโฟกัส

ถ้าคำคุณศัพท์นั้นมีความหมายว่า “เกี่ยวข้องกับ” หรือ “เกี่ยวเนื่องจาก” คำนามนั้นให้ทับศัพท์ในรูปคำนามโดยใช้คำประกอบ เชิง แบบ อย่าง ทาง ชนิด ระบบ ฯลฯ แล้วแต่ความหมาย เช่น

atomic absorption	=	การดูดกลืนโดยอะตอม
electronic power conversion	=	การแปลงผันกำลังเชิงอิเล็กทรอนิกส์

ในกรณีที่มีการทับศัพท์ในรูปคำนามทั้งสองประการที่กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้เกิดความหมายกำกวมหรือคลาดเคลื่อน ให้ทับศัพท์ในรูปของคำคุณศัพท์ เช่น

sulphuric acid	=	กรดซัลฟิวริก
feudal system	=	ระบบฟิวคัล
metric system	=	ระบบเมตริก
hyperbolic function	=	ฟังก์ชันไฮเพอร์โบลิก

๑๐. คำคุณศัพท์ที่มาจากชื่อบุคคล ให้ทับศัพท์ตามชื่อของบุคคลนั้นๆ โดยใช้คำประกอบของ แบบ ระบบ ฯลฯ แล้วแต่ความหมาย เช่น

Euclidean geometry	=	เรขาคณิตระบบยูคลิด
Eulerian function	=	ฟังก์ชันแบบออยเลอร์
Napierian logarithm	=	ลอการิทึมแบบเนเปียร์

ยกเว้นในกรณีที่คำคุณศัพท์ที่มาจากชื่อบุคคล เป็นชื่อเฉพาะที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปในแต่ละวงการ ซึ่งอาจสังเกตได้จากการที่ในภาษาอังกฤษไม่ได้ใช้อักษรตัวใหญ่ขึ้นต้น ให้ทับศัพท์ในรูปคำคุณศัพท์ เช่น

abelian group = กลุ่มอาบีเลียน

๑๑. คำคุณศัพท์เกี่ยวกับชนชาติต่างๆ ให้ทับศัพท์ในรูปคำนามที่เป็นชื่อประเทศ เช่น

Swedish people = คนสวีเดน

Hungarian dance = ระบำฮังการี

ยกเว้นชื่อที่เคยใช้มาแล้ว ได้แก่

ประเทศเยอรมนี ใช้ว่า ...เยอรมัน เช่น ภาษาเยอรมัน

ประเทศกรีซ ใช้ว่า ...กรีก เช่น เรือกรีก

ประเทศไอร์แลนด์ ใช้ว่า ...ไอริช เช่น ชาวไอริช

ประเทศเนเธอร์แลนด์ ใช้ว่า ...ฮอลันดาเช่น ชาวฮอลันดา หรือ ...ดัตช์ เช่น ภาษาดัตช์

ประเทศสวีเดนใช้ว่า ...สวีต เช่น ผ้าสวีต

สหรัฐอเมริกา ใช้ว่า ...อเมริกัน เช่น รถอเมริกัน

สหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์เหนือ ใช้ว่า ...อังกฤษ เช่น คนอังกฤษ

* สำหรับสหภาพโซเวียต ซึ่งในภาษาอังกฤษใช้คำคุณศัพท์ ๒ คำคือ Soviet...และ

Russian

ใช้ว่า ...โซเวียต และ ...รัสเซีย เช่น

Soviet Style (of architecture) = (สถาปัตยกรรม) แบบโซเวียต

Russian food = อาหารรัสเซีย

๑๒. การวางตำแหน่งคำคุณศัพท์ในคำทับศัพท์ ให้ถือหลักเกณฑ์ดังนี้

- คำคุณศัพท์ที่ประกอบคำนามที่เป็นภาษาไทย หรือคำทับศัพท์ แต่ได้ใช้ในภาษาไทยจนถือเป็นคำไทยแล้ว ให้วางคำคุณศัพท์ไว้หลังคำนาม เช่น

cosmic ray = รังสีคอสมิก gross ton = ตันกรอส

- ถ้าทั้งคำคุณศัพท์และคำนามเป็นคำทับศัพท์ที่ยังไม่ถือว่าเป็นคำไทยให้ทับศัพท์ตรงตามศัพท์เดิม เช่น

Arctic Circle = อาร์กติกเซอร์เคิล

adrenal cortex = อะดรีนัลคอร์เทกซ์

- ถ้าต้องการเน้นว่าคำนามนั้นเป็นสิ่งที่มีความหมายและคำคุณศัพท์ที่ประกอบเป็นชนิดหนึ่งของคำนามนั้น อาจทับศัพท์โดยใช้คำประกอบ แบบ ชนิด ระบบ ฯลฯ มาแทรกระหว่างคำนามกับคำคุณศัพท์ เช่น

normal matrix = เมทริกซ์แบบนอร์แมล
thermosetting plastic = พลาสติกชนิดเทอร์โมเซตติง

๑๓. คำย่อ ให้เขียนชื่อตัวอักษรนั้นๆ เป็นภาษาไทย โดยไม่ต้องใส่จุดและไม่เว้นช่องไฟ เช่น

BBC = บีบีซี   DDT = ดีดีที
F.B.I. = เอฟบีไอ

* คำทับศัพท์ที่ผูกขึ้นจากตัวย่อ ซึ่งอ่านออกเสียงได้เสมือนคำคำหนึ่ง ไม่ได้ออกเสียงเรียงตัวอักษร ให้เขียนตามเสียงที่ออกและไม่ต้องใส่จุด เช่น

USIS = ยูซิส
UNESCO = ยูเนสโก
ASEAN = อาเซียน

* ตัวย่อชื่อบุคคล ให้เขียนโดยใส่จุด และเว้นช่องไฟระหว่างชื่อกับนามสกุล เช่น

D.N. Smith = ดี. เอ็น. สมิท
G.H.D. Cold = จี.เอช.ดี. โคลด์

หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาอังกฤษที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ผู้เขียนได้สรุปบางเรื่องไว้ด้วยกันและยกตัวอย่างประกอบเพิ่มบางเรื่องจากที่ราชบัณฑิตยสถานกำหนดไว้ ทั้งนี้โดยทำเครื่องหมาย * กำกับ

การทับศัพท์ การแปลศัพท์และการสร้างศัพท์บัญญัตินั้นก็ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องตราบใดที่เราจะต้องยืมคำภาษาอื่นมาใช้ และการนำมาปรับใช้ให้เหมาะกับภาษาของเรา ถึงแม้จะคลาดเคลื่อนไปบ้าง แต่ก็ยังคงต้องใช้หลักเกณฑ์การทับศัพท์ที่ราชบัณฑิตกำหนดไว้เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของภาษาไทยควบคู่กับความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- จดหมายเหตุเรื่องเชอชมสบรุกเข้าทำสัญญาในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๓๕๒. (๒๔๖๖). พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (๒๔๕๗). พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน. พระนคร : แพร์พิทยา. ฉันทส ทองช่วย. (๒๕๒๐). วงศัพท์คำยืมภาษาอังกฤษในภาษาไทย. ในรายงานประกอบการศึกษาวิชา สัมมนาภาษาต่างประเทศในภาษาไทย. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระพระยา. (๒๔๕๓). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๕. พระนคร : โรงพิมพ์บริษัทรัฐภักดี.
- บรรจบ พันธุเมธา. (๒๕๒๓). ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย. (พิมพ์ครั้งที่ ๕). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประมุขพงศาวดาร เล่ม ๓๔ ภาคที่ ๖๑ (ต่อ)-๖๒. (๒๕๑๒). พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (๒๕๑๕). การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พินาน แจ่มจรัส. (ผู้รวบรวม). (๒๕๑๐). ชุมนุมจดหมายเหตุฝรั่งในเมืองไทย. พระนคร : ผ่านฟ้าพิทยา.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (๒๕๐๔). ประมวลบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : ภาคปกิณกะ/ลัทธิเอาอย่าง, โคลนคิดล้อ ฯลฯ. พระนคร : กรุงเทพฯการพิมพ์. (๒๕๐๔). ประมวลบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : ภาคปกิณกะ ส่วนที่ ๒/เมืองไทยงตั้นเด็ด, เปรียบนามสกุลกับชื่อแซ่, หลักราชการ ฯลฯ. พระนคร : โรงพิมพ์ศิริสาร.
- _____. (๒๕๑๖). กุศโลบาย, โดย ศรีอยุธยา (นามแฝง). กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๐๕). ความรู้ทางอักษรศาสตร์. พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- _____. (๒๕๑๒). คำที่เขียนทับศัพท์จากภาษาต่างประเทศในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ และรายชื่อจังหวัดในประเทศไทย ถอดเป็นอักษรโรมัน (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม). (พิมพ์ครั้งที่ ๖). กรุงเทพฯ : เพื่อนพิมพ์.
- ราโชทัย, หม่อม. (๒๕๑๗). นิราศลอนดอน และจดหมายเหตุของหม่อมราโชทัย เรื่องราชทูตไทยไปอังกฤษ ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๐๐. พระนคร : อมรการพิมพ์.
- วัลยา ช้างขวัญยืน. (๒๕๒๖). วิวัฒนาการของคำที่ไทยยืมมาจากภาษาอังกฤษ. ในรายงานผลการสัมมนา ภาษาไทยกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
- วัลยา วิมุกตะลพ. (๒๕๑๓). การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ สำนวน และลำดับของคำในภาษาไทย สมัยรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิลาสวงศ์ พงศบุตร. (๒๕๒๐). แบบเรียนสังคมศึกษา ศ.๔๒๑, ศ.๔๒๒ ประวัติศาสตร์ไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- อนุমানราชชน, พระยา. (๒๔๕๕). นิรุกติศาสตร์ ภาค ๒. พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.
- อุบล หุวะนันท์ และบุญเหลือ เทพสุวรรณ, ม.ล. (ผู้เรียบเรียง). (๒๕๐๖). ไขความศัพท์บัญญัติบางคำ พระนคร : สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย.